

1 рік війни - заява кафедри літератури і культури Росії

24 лютого виповнюється річниця вторгнення Росії в Україну, вже рік Україна чинить опір. Минулорічний шок був глибоким і не міг підготувати нас до того, що відбудеться за 365 днів після цього. Жахи Маріуполя, масові вбивства в Бучі або Ірпіні, тортури та вбивства багатьох людей, вигнання мільйонів, фільтраційні табори, зґвалтування, викрадення тисяч

дітей, навмисне знищення цивільної інфраструктури, пограбування та знищення українських культурних цінностей, і все це з чітко оголошеним наміром геноциду. Один лише цей список і надалі щодня наповнює нас жахом.

Важко підібрати слова від розуміння, що війна прийшла в Україну не 2022 року, а ще в 2014 році з російською окупацією Криму та військовою підтримкою сепаратистів на Донбасі. Але й це був не початок: Україна століттями перебувала під імперським гнітом. У пострадянський період Росія ніколи не відмовлялася від війни як засобу російської політики. Смертоносні війни в Чечні, напад на Грузію, жорстоке розміщення найманців групи Вагнера в таких країнах як Малі та підтримка Росією Асада в Сирії говорять самі за себе і водночас здаються прелюдією до того, що зараз відбувається в Україні.

Тим часом, як у Росії, так і в Білорусі, панують цензура, пропаганда та невпинне переслідування тих, хто називає війну війною, хто виступає за свободу слова і соціальну різноманітність. Одним із наслідків була і є масова еміграція. Тим, хто залишився в країні, загрожує тривале ув'язнення.

Також стало зрозуміло, що представники меншин у Росії набагато більше ризикують бути відправленими на війну. Меншини на окупованих Росією територіях, наприклад кримські татари, які були депортовані за Сталіна та повернулися в незалежну Україну, де вони побачили захист своїх прав і створили собі нове життя, зараз, як і всі українці на окупованих територіях, зазнають заходів фільтрації та примусової мобілізації.

Рік тому швидко стало зрозуміло, що, незважаючи на всі застереження, Путіна не сприйняли всерйоз в його чітко сформульованих намірах та його ненависті до України як незалежної культури та нації. Невдовзі стало також зрозуміло, що ця війна, як і всі війни, які Росія веде і веде, не просто війна Путіна, а війна Росії. Значна частина російського населення надто толерує й активно підтримує його. Надто активними є сили, які виступають проти пропрацювання минулої та нової провини, а також проти прийняття колективної відповідальності. Імперські концепції надто сильно формують російську культуру, навіть поза нинішньою пропагандою війни.

Україна вже рік бореться за своє право на існування, і не лише на фронті. Як приклад, навчальні структури зберігаються, навіть якщо дітей доводиться навчати в бомбосховищах і станціях метро, а через загрозу постійних відключень електроенергії, які є наслідком цілеспрямованих бомбардувань цивільної інфраструктури, в багатьох місцях навчання в університетах і школах може відбуватися лише онлайн. Українські політики, дипломати, працівники культури та науки рішуче вимагають поваги до позиції України та її права на самозахист. Вони не хочуть, щоб їх протегували західні лідери громадської думки. Вони хочуть самостійно визначати шлях України як нації. Під час усього жаху вони документують досвід війни та оплакують убитих, які більше не

знімають фільмів і не пишуть книжок, а лише залишилися на фотографіях, які розповсюджуються в соціальних мережах.

Для славістики і східноєвропейських студій війна означає не лише практичну підтримку колег і біженців з України. Це також означає потрясіння для фаху, сумніви щодо власних припущень у дослідженнях та викладанні. Такі питання, як відповідальність і роль літератури та культури в просторі, яким імперсько та гегемоністично керує Росія, також ставилися в минулому, але зараз вони набувають безпрецедентної гостроти. Занадто часто пріоритетне значення російської мови в наукових дослідженнях і навчанні, а також в інституціоналізації університетів має бути визнане: перенесення Росії як дискурсивного центру в фокус наукових студій, що є наслідком і водночас зміцненням центричних констеляцій російської влади, які нехтують Україною та багато іншими територіями, якими Росія імперсько чи гегемоністично керувала. Цьому треба рішуче протидіяти.

Це призводить до конкретних викликів перед кафедрою літератури та культури Росії у дослідженнях і викладанні. Наша мета полягає в тому, щоб передати цілеспрямоване усвідомлення не лише різноманітності територій, де історично була російська мова чи де ще досі розмовляють нею, але, перш за все, фундаментальної самотності цих територій. У той же час, відбувається критичне осмислення переплетених наративів, які тематизують фундаментальні структури влади. Це можна зробити, використовуючи українську тематику зі зміною перспективи чи деколонізуючи наукові питання. Наша мета полягає в тому, щоб під час навчання передати фундаментальні критичні знання про російську колоніальну історію та функції мови, літератури і культури в динаміці, яка їх контролює.

Мета полягає також в підвищенні обізнаності про розмаїття слов'янських мов, літератур і культур, а також про те, що незліченна кількість неслов'янських мов та їхніх культур також існують у слов'яномовних регіонах або переплітаються з ними. Навчальні програми розроблені таким чином, що культурна аксіологія російської мови критично рефлектується і децентрується. Досліджуються глобальні та локальні взаємозв'язки з Європою, Америкою, Азією чи Глобальним Півднем, щоб показати поточні та історичні позиції у світі. Інші культури слов'янських мовних ареалів, як-от українська, підкреслюються та поглиблюються у своїй самостійності в дослідженні та навчанні.

Лише обмежена кількість мов може бути запропонована на кафедрі літератури та культури Росії, але й навіть ці слов'янські мови та культури не можуть викладатися та досліджуватися як в рамках повної славістики. Тому ми поставили собі за мету доповнити наші власні дослідження та викладання через співпрацю з інститутами та колегами в Німеччині та за кордоном, а також протистояти війні та окресленим епістемологічним порядкам знаннями та критичним мисленням за допомогою послідовного порівняльного та транскультурного підходів. Ми продовжуємо співпрацювати з нашими студентами у Вюрцбурзі та робитимемо свій внесок у боротьбу в Україні на наших курсах, гостьовими лекціями, кінопоказами та читаннями.